

of the advertising text and conclude that influence function is performed through the following functional speech effects: clarity, emotional empathy effect, trust, dialogue and presence, i.e. all five featured in numerous verbal and non-verbal means of the language. The necessity of applying the linguistic and cognitive approach is thus determined.

As part of this study, the linguistic and cognitive approach involves the analysis of lexical-semantic content, stylistic features, and cognitive, that is, national-specific, means of speech of advertising texts (slogans). The paper considers lexico-semantic features which include lexical transformations (loanwords and homonyms), wenyen vocabulary, expressive vocabulary, and the use of pronouns to address the potential consumer directly; stylistic features which include various figures of speech: parallelism and antithesis, rhyme and metaphors. The cognitive peculiarities refer to culture-specific national, philosophical and religious concepts, which emphasize the national identity and world view peculiarity of a Chinese customer.

The paper presents the results of the investigation, and manifests the apparent relation between the above-mentioned features and the way a Chinese consumer perceives the advertising information. In other words, the paper determines the linguistic and cognitive peculiarities of the influence on a consumer, which is the dominant function of advertising.

In conclusion, the authors outline the research prospects. It is supposed that the results of current investigation may contribute to the development of marketing strategies on promoting cosmetic products in China, as well as may be applied to designing specialized stylistics, lexicology, and cognitive linguistics courses. The data of this research may also provide some supplementary information for developing advertising and marketing courses.

Key words: *advertising, advertising text, functional specifics, slogan, lexical-semantic features, grammatical features, stylistic features, cognitive features.*

УДК 811.161.2'373.7:398.9

Н. О. Ворона

Н. А. Пилипенко-Фріцак

УКРАЇНСЬКІ ПАРЕМІЇ З СОМАТИЧНИМИ КОМПОНЕНТАМИ

У статті аналізуються українські паремії з соматичними компонентами, визначається їх кількісне співвідношення та семантичні значення найбільш репрезентативних із них.

Ключові слова: *паремії, фразеологічні одиниці, соматизми, українські приказки та прислів'я, семантичне значення.*

DOI 10.34079/2226-3055-2020-13-22-113-121

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Українська фольклорна спадщина багата і різноманітна, і чільне місце в ній посідають паремії. Під «пареміями» зазвичай розуміють «приказки та прислів'я», які складають ліву частку цього родового поняття жанру, тому вони часто вживаються як синонімічні. Аналіз фразеологічних одиниць, до яких в широкому значенні можна віднести й паремії, допомагає осмислити

мовну картину світу, місце людини в цьому світі, парадигму її уявлень про себе, оточення, довкілля, моральні цінності тощо. Соматизми якнайкраще репрезентують антропоцентричне світосприйняття, а паремії з соматичними компонентами дозволяють поєднати антропоцентризм із націєцентризмом.

Мета, завдання, актуальність дослідження. На тлі активних інтеграційних процесів у світі увага до взаємодії мови та культури, до поєднання загальнолюдського в кожній окремій культурі зі специфічним етнонаціональним пояснюється природним бажанням кожної нації до самопізнання і самозбереження, але це не виключає прагнення пізнати мовну і культурну особливість інших націй, включно з практичною метою: для кращого міжкультурного діалогу і взаємодії. Пошук балансу між загальним і своєрідним, «своїм» і «чужим», принцип «і чужому навчайтесь, і свого не цурайтесь» завжди залишається актуальним, а у складні суспільно-історичні періоди неминуче посилюється. У цьому, на наш погляд, і полягає **актуальність** цього дослідження, **метою** якого було виявити, які сенси закладені в українських соматичних пареміях, як вони відтворюють спосіб мислення і ментальність українців, яке місце паремії з соматизмами посідають серед великого розмаїття українських прислів'їв та приказок. Для досягнення цієї мети ми проаналізували паремії зі збірки «Кращі прислів'я і приказки українського народу», укладеної О. А. Поповою, що містить загалом понад вісім тисяч одиниць. Нашим завданням було визначити, який відсоток українських паремій складають компоненти-соматизми, які з цих елементів є головними, а які другорядними, з якими значеннями вони співвідносяться.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «паремія» використовується переважно вітчизняними і російськими вченими, закордонні науковці натомість послуговуються словом «proverb» (прислів'я). Так само замість звичного для українських дослідників терміна «фразеологічна одиниця» західноєвропейські й американські автори, а останнім часом все частіше і вітчизняні, говорять про «ідіоми». Питання співвіднесення вітчизняної і західної термінології в цій галузі лінгвістики остаточно не вирішене, але активізація міжнародних наукових контактів сприяє науковим пошукам у цьому напрямку. До теоретичних засад пареміології зверталися у своїх наукових розвідках М. Алефіренко, Л. Булаховський, В. Мокієнко, М. Пазяк, О. Потєбня, О. Селіванова, Л. Скрипник та інші, але, попри великий досвід вивчення «паремій», питання щодо того, вважати приказки й прислів'я фразеологічними одиницями чи ні, залишається дискусійним. До фразеологізмів паремії зараховують зокрема В. Архангельський, С. Гаврін, В. Костомаров, Л. Скрипник, І. Чередниченко, натомість Н. Амосова, В. Жуков, В. Мокієнко, С. Ожегов та інші науковці характеризують їх як вислови фразеологічного типу. Ми схилиємося до думки О. Селіванової й І. Чернишової, що паремії можна сприймати як фразеологічні одиниці, які мають спільні риси зі звичайними фразеологізмами, але містять і відмінності як у семантиці, так і у структурі, тому займають місце на периферії фразеології. До найбільш поширених в роботах різних авторів ознак паремій, таких як стійкість, відтворюваність, лаконічність, дидактичність, ми б додали менш поширені – образність, експресивність, оцінність. В своєму дослідженні ми розглядаємо приказки й прислів'я в комплексі, усвідомлюючи певну відмінність між ними. «Приказки – короткі сталі вислови, що мають одночленну будову й іноді становить частину прислів'я, але без висновку. Власне, від прислів'їв приказки відрізняються синтаксичною незавершеністю, а також тим, що не мають повчальної настанови» [1].

Назва «соматичні фразеологічні одиниці» або ФО з соматичним компонентом вперше була запропонована в лінгвістиці Ф. Вакком, який, аналізуючи естонські

фразеологізми з назвами частин тіла людини, використав термін «соматичний». Він зробив висновок, що цей різновид фразеологізмів є одним із найдавніших в естонській мові. Подальші дослідження інших авторів в цій царині показали, що це стосується й інших мов, в тому числі української. До «соматизмів» Ф. Вакк зараховував не лише звичайні зовнішні та внутрішні органи, але й рідини (кров) на тій підставі, що вони є необхідними для існування людського організму [2].

Поширений в сучасному мовознавстві термін «соматизм» дослідниками трактується дещо відмінно. Частина авторів розуміє під ним назви тільки зовнішніх органів тіла (голова, рука, нога та ін.), інші науковці додають до цього і внутрішні органи (серце, печінка, кишківник та ін.). Намітилася тенденція щодо сприйняття як «соматичного» такого поняття як «душа», найбільш широке трактування «соматизмів», коли до них додаються ще міміка, жести, пози тощо. У своєму дослідженні ми дотримувалися традиційного підходу, враховуючи лише назви зовнішніх і внутрішніх органів.

Науковий інтерес до соматизмів не згасає. Більшість проаналізованих нами досліджень, опублікованих протягом останніх 5 років, стосується різних аспектів цієї проблематики, але намітилися і певні тенденції. Найчастіше сучасні українські дослідники вдаються до зіставного аналізу соматичної фразеології двох (іноді трьох) різних мов: українська й угорська (Е. Берта), українська й англійська (В. Давиденко, І. Денисенко, С. Мельник), українська і польська (Д. Мицан), українська, польська, англійська (І. Патен), українська й іспанська (В. Шевелюк), українська і сербська (Д. Айдачич) та ін. Є й достатня кількість досліджень, в яких аналізуються соматичні ФО на матеріалі однієї мови: української та її діалектів (В. Бойко, Л. Давиденко, П. Мацюк, В. Омеляненко, О. Селіванова), інших мов: латинської (О. Пилипів), англійської (О. Овсянко, Т. Тоненчук), іспанської (О. Толстова), німецької (М. Желуденко, А. Сабітова). У більшості сучасних наукових розвідок йдеться про соматичні ФО з одним семантичним значенням: негативні емоції, гнів, інтелект, переміщення у просторі, танатологічна семантика тощо. Як правило, розглядається від одного до трьох соматичних компонентів, переважно найпоширеніших: голова, руки, ноги, очі, серце. Натомість бракує ґрунтовних досліджень з комплексним розглядом соматичних ФО, особливо українських. Якщо говорити про паремії як складову ФО з компонентами-соматизмами, то вони взагалі згадуються тільки у деяких роботах і лише побіжно.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В процесі дослідження паремій, вміщених у збірці «Кращі прислів'я та приказки українського народу», ми підраховали, що кількість паремій із соматичним компонентом (компонентами) складає понад 700 одиниць, тобто приблизно 9 % від загальної кількості [5]. Ця цифра значно менша, у порівнянні з приблизно 30-ма відсотками всіх соматичних ФО (за даними Р. Вайнтрауба), наявними в кожній мові, проте це зовсім не свідчить про меншу поширеність соматичних паремій, бо не враховано частотність вживання.

Автори В. Давиденко, С. Мельник підраховали співвідношення різних українських компонентів-соматизмів у ФО, взявши за основу 100 фразеологізмів із «Фразеологічного словника української мови» 1993 року видання під редакцією В. Білоножка. Результати були опубліковані у статті «Лінгвістичний аспект фразеологічних одиниць з компонентами соматизмами в англійській та українській мовах»: «око – 30 %, ФО з компонентом-соматизмом серце – 24 %, ФО з компонентом-соматизмом голова – 20 %, ФО з компонентом-соматизмом рука – 18 %, а ФО з компонентом-соматизмом нога становлять лише 8 % досліджуваного матеріалу» [3].

Наші підрахунки показали, що названі соматизми дійсно є найпоширенішими також і в пареміях, тобто загальні тенденції простежуються, але ми врахували значно більшу кількість соматичних елементів (15), що входять до складу 720 паремій. Результати у відсотках маємо такі: голова – 20 %, руки і їх частини (пальці, кисть, долоня тощо) – 18 %, очі – 12 %, язик – 8 %, ноги і їх частини (коліна, п'яти тощо) – 8 %, серце – 6 %, вуха – 5 %, ніс, зуби, рот, тіло та його частини (боки, спина, живіт) – по 3 %, обличчя, губи й кістки з частинами (хребет, ребра) – по 2 %, інші органи разом (шия, горло, шкіра, печінка, нирки, кишки, кров тощо) – 30 %. Останній пункт, попри великий загальний відсоток, ми об'єднали через надто незначне поширення кожного з цих соматичних елементів окремо. Ці кількісні дані не можуть абсолютно точно свідчити про важливість того чи іншого соматизму у метафоричному переосмисленні й сприйнятті дійсності через призму української мови, але вони вказують на загальні тенденції.

Про еспресивність, згадувану нами як невіддільну ознаку паремій можуть свідчити в тому числі різні варіанти вже названих компонентів. Наприклад, поряд з нейтральним варіантом «очі» вживаються і негативне «баньки», і пестливе «оченята», окрім нейтрального варіанту «обличчя» чи «лице» є цілий ряд експресивних: пика, рило, писок, личенько, є живіт і пузо, губи і уста, лоб і чоло тощо.

«Кількість фразеологізмів із соматичними компонентами, їх тематична різноманітність залежать насамперед від функцій даного органа в організмі людини, тобто причину утворення таких фразеологізмів потрібно шукати поза лінгвістикою. Адже людина пізнає навколишню дійсність, пристосовується до неї та впливає на неї за допомогою різних органів» [4]. І хоча ці анатомічні слова вживається у приказках і прислів'ях не у прямому, а метафорично переосмисленому значенні, найважливішими залишаються соматизми на позначення тих життєво важливих органів, які найбільше відповідають за сенсорні відчуття (слух, зір, смак, нюх, дотик), а також органи, за допомогою яких людина здійснює свою фізичну і розумову діяльність. В межах однієї статті неможливо розглянути всі проаналізовані нами соматизми, рівно як і всі сенси, що вони містять, тому звертаємося до найрепрезентативніших.

Всі лінгвісти, з роботами яких ми ознайомились, на перше місце у соматичних ФО ставлять компонент «голова» як найбільш поширений і важливий не лише в українській, але й в іноземних мовах. Соматизм «голова» у пареміях – це насамперед втілення людського розуму, інтелектуально розвинена людина. На противагу цьому «відсутність» голови або якісь її дефекти – ознака глупоти і неадекватності. До першої групи премій можна віднести зокрема такі: *скільки голів, стільки й умів; на те й голова, щоб у ній розум був; розум в голові – самоцвіти серед каміння; одна розумна голова рятує тисячу; не силою мисливець подолає лева, а тим, що мисливська мудра голова*. Оскільки паремії містять закінчену думку, вони є цінним джерелом інформації щодо цінностей, моралі, традицій носіїв мови. З наведених прикладів видно, що для українців інтелектуальні здібності дуже важливі, розум цінується вище за матеріальні блага: *ліпше порожня кишеня, ніж голова; що ті гроші, коли немає нічого в голові?* Це зовсім не означає, що українці проти добробуту, просто народна мудрість в тому, що саме розум дозволяє людині мати постійний дохід: *як порожньо в голові, то порожньо і в руках*. Розум цінується і більше за красу: *хвалилася опенька, що на ній шапочка гарненька, а гриб їй: «Гарненька, та дарма – під нею голови нема»; хоч не з красою, аби з головою*. Розуму не замінить і не додасть висока посада: *у кого в голові капуста розсада, тому не дасть ума й посада*, навпаки – висока посада вимагає відповідного інтелекту: *до булави треба голови*. Солідний вік теж не гарантує розумного

поводження: *розум не в літах, а в голові*, тому повага насамперед до розуму, а не кількості прожитих років: *честь не вусам і бороді, а розуму в голові*. Високо цінується також навчання, здобуття досвіду: *у голову, як у торбу, що знайдеш, те й сховаєш*. Дізнатися, що «сховано» в кожній голові, можна, вислухавши людину, щоб «пізнати з мови, хто якої голови», бо «мудра голова не говорить лихі слова», а нерозумну людину відразу видасть її язик, тому що «дурний язик голові не приятель». У нерозумних і неадекватних людей «цивілі голови», «немає клепки в голові», голова «соломою набита», в ній «немає нічого», «курячий розум», «горобці свищуть», «сім літ не метено», так порожньо, що «хоч село в голову вклади». Паремії з соматизмом «голова» можуть розповісти й про характер людини, зокрема про людські вади: вередливому «хоч голову пробий, то не вгодиш», він «жує голову», «що Божий день, усе голову їсть», впертому «хоч кілка на голові теши», жадібні «ані каменя не дадуть і голову провалити», у лицемірних «ангельське волосся, а чортова голова», у невмілих «хвіст перед веде, а голова ззаду йде», пихатий «дере голову, як попова кобила», «через голови плює», у ледачого «у суботу на роботу голова боліла, а в неділю на музики мало не злетіла». Соматизм голова може вживатися й у значенні чогось чи когось головного або дуже важливого: «хліб – усьому голова», «здоров'я – усьому голова», в родині «чоловік – усьому голова», «чоловік – голова, а жінка – серце», «чоловік – голова, а жінка – душа».

Друге місце за своєю поширеністю в українських пареміях посідає соматизм «рука», що цілком закономірно для працьовитої та працелюбної української нації з огляду на те, що рука – це насамперед орган праці, в метафоричному переосмисленні – «майстерність», «діяльність». Про працьовитість і вправність українців свідчать такі паремії: *де руки й охота, там скоро робота; роботящі руки гори вернуть, руки малі, а до роботи вдалі*. Справжні майстри, які працюють «на обидві руки», в яких «руки золоті», завжди і мали повагу в українському суспільстві, і були здатні заробити гроші для своєї родини: *майстра руки прогодують, майстрова людина не вийде з хати з порожніми руками, у коваля руки чорні, а хліб білий*. Невмілі й недобросовісні навпаки – викликали презирство, бо вони за роботу бралися «наче не своїми руками», у них «з рук падає все», «руки болять», «воскові руки». «Руки болять» і у ледарів, які здатні «тільки пить та гулять», у них «білі руки», що «роботи бояться», «чужі труди люблять». Паремії з елементом «рука» образно змальовують і інші людські недоліки, зокрема жадібність: *в багача очі завидючі, а руки загребучі; скупий «дає і з рук не випускає», у нього «рука до себе крива»; злому «не клади в рот руки, бо відкусить»; заздрісному «у чужій руці завжди шмат більший»; у злодія – «довгі руки», «рука свебить до того, що погано лежить», у хвалька – «язик діє, а рука не вміє». «Рука», так само як і «голова», мислиться носіями української мови як щось надважливе, без чого нормальне життя просто неможливе, тому близьку людину, гарного друга, вправного помічника називають «права рука», говорять, що без нього, «як без рук». «Руки» – це також елемент контролю, зокрема у вихованні: *дитину серцем люби, а в руках держи*.*

«Око» («очі») – в прямому значенні це насамперед «орган зорового сприйняття та одержання інформації», «завдяки якому людина все бачить і оцінює, очі також можуть бути показником людських стосунків, а також очима можна подавати знаки, що мають конкретне значення» [3; 4]. Найбільшу кількість інформації людина отримує саме через зір (до 90 %), тому цей сенсорний орган для неї є найважливішим. Саму зорову інформацію, попри суб'єктивність аналізу побаченого, людина зазвичай вважає неупередженою, звідси й переконання, що «краще один раз побачити, ніж сто разів почути». Наприклад: *що очима бачиш, словами не переіначиш; не бачив оком,*

то не мели язиком; більше вір своїм очам, ніж чужим речам. «Закрити очі» на щось – це не бачити, не помічати: *закрив очі на твою безкорисливість; злість відкриває рот, а закриває очі.* І навпаки – *«дивитись на обидва ока»* або *«на всі очі»* – це уважно спостерігати: *женись – на обидва дивись.* Очі є і виразником людських почуттів, зокрема любові: *кохання починається з очей; куди серце летить, туди й око глядить,* про кохану людину говорять, що вона *«запала в око».* Так само очі – це важливий елемент краси: *очі гарні, як терен; чарівність красуні – в очах, приваба мудреця – в словах.* Очі віддзеркалюють й інші емоційні або фізичні стани, зокрема злість: *якби міг, то й очима б з'їв,* страх: *у страху великі очі або очі по яблуку, хто боїться, у того в очах двоїться,* сором: *умів красти, умій і очима лунать* тощо, жвавість: *наче з ока випав,* надмірне фізичне навантаження: *від роботи очі рогом лізуть.* Те, що людині чути чи бачити неприємно, їй *«очі коле»* або *«як більмо на оці»:* *у дурного розумний, як більмо на оці, правда очі коле.* Якщо людина щира, то вона говорить *«прямо в очі»,* якщо пліткує – *«поза очі»:* *за очі – наклеп, а в очі – правда,* лицемірна людина *«в очі співає, а поза очі лає»,* *«в очі – любить, а поза очі – губить».* Не менш образно через соматизм «очі» у пареміях змальовуються й інші риси людського характеру: *впертому хоч плюй у очі, а він каже: «Доц іде», хоч стріль в очі, хоч води в очі лий,* набридливий *лізе в очі, мов оса, лізе в очі, як сновида, став сіллю в оці.* Очі, як і руки, можуть означати когось або щось надважливе, незамінне, тому справжній друг – і «права рука», і «праве око», а *«господар без жінки, як без очей».* Разом з тим, і руки, і очі не працюють без розуму і без душі, бо *«бачить око далеко, а розум ще далі»,* *«очі без душі – сліпі, а вуха без серця – глухі»,* *«не поговоривши з головою, не бери руками».*

Людина має не лише отримувати, а й передавати інформацію, таким засобом комунікації у пареміях виступає насамперед «язик», значно рідше – «рот». «Язык» і «слово» в пареміях мають тісний зв'язок: *від красних слів язик не відсохне, слово – не полова, язик – не помело.* Але про незаперечну користь від спілкування приказок і прислів'їв є небагато, значно більше їх свідчить на користь мовчання і стриманості у висловлюваннях: *вкуси себе перше за язика, ніж щось скажеш; держи язик на прив'язі; язик белькне – та в кут, а за нього спину натовчуть.* Часто у пареміях міститься застереження щодо пустопорожніх і бездумних висловлювань: *язик мій – ворог мій, раніше розуму говорить; у короткого розуму язик довгий; язиком багато шкоди можна наробити; млин меле – мука буде, язик меле – біда буде.* Про пустомель говорить, що *«меле язиком, як пес хвостом»; «ляпає язиком, як постолом»; «торохтить язиком, як діжка горохом».* Язикатість вважається навіть гірше за фізичну ваду: *краще горбатий, ніж язикатий,* часто шкода або просто марна трата часу від балакучості протиставляється користі від фізичної праці: *на язиці густо, а на ділі пусто; коли язиком дрова колеш, у печі не горить.* Окрім ледачих пустомель, народна мораль засуджує і брехунів, у яких *«язик до вух дістає»,* і ненадійних та непунктуальних: *«язиком – ось я, а на ділі – свиня»,* і лицемірних: *на язиці – мед, а на думці – отрута,* в тому числі й псевдопатріотів, у яких *«батьківщина на язиці, а в серці облуда»,* і хвальків, бо *«у хвалька язик діє, а рука не вміє».*

Соматизм «нога» у пареміях виступає переважно уособленням опори та руху, як у буквальному сенсі, коли, наприклад, про швидкий рух говорять: *ти біжи мені бігом, щоб одна нога – тут, а друга – там,* так і в більш метафоричному значенні, коли йдеться про життєвий шлях: *життя – як стерня, не пройдеши, ноги не вколовши.* Якщо у людини в житті все добре і стабільно, можна сказати, що вона *«добре стоїть на ногах»,* але так буває не завжди: *кінь на чотирьох ногах, та й спотикається,*

а людина на двох, та й щоб не спіткнулася? Так само через соматичні ФО з компонентом «нога» передається і поширена у пареміях тематика людських недоліків, зокрема брехуни усе перевертають «догори ногами», ледарі «думкою – в небі, ногами – в постелі», лицемір – «в ноги кланяється, а за п'яти кусає», хитрий «і риби наловить, і ноги не замочить», невмілий «оце вишив: два чоботи на одну ногу», а «дурного на ноги тручай, а він все одно на голову впаде».

Людські почуття у пареміях змальовуються за допомогою різних соматичних елементів, але «найемоційнішим» соматичним компонентом виступає серце, бо кожна людина зі свого досвіду знає, як сильні емоції завжди змінюють серцевий ритм, а в давні часи вважалося, що за кохання у людини відповідає саме серце, а не мозок: жорна – з двох каменів, а кохання – з двох сердець; хоч у курені, аби до серця мені; моє серце не з лопуцька, хоче того, чого й людське. Друзів теж обирають серцем: смачну страву око бачить, а справжнього друга серце чує. Про добру людину скажуть, що у неї «щире серце» або «налите добром серце», про людину сильної волі можна сказати, що «сильне серце і камінь ламає», у боягузливої – «серце холоне», а у злої – «серце з перцем, а душа з часником». Отже, через соматизм серце у ФО можна показати і людські риси, як позитивні, так і негативні.

Найперше значення соматизму «вуха», що впливає з його фізіологічної функції, є здатність сприймати звукову інформацію, тому «коли хто каже до ладу, то вуха наставляй». Від брехні чи грубощів у нас «вуха в'януть», впертій людині «хоч черепком вухо різь», ненажера їсть, «аж за вухами лящить», лицемір «тихий-тихий, а у вухо влізе», хвалько «уміє впіймати вовка за вухо», байдужий «і вухом не веде» або «в одне вухо слуха, а в друге – випуска». Також соматизми, зокрема і соматизм «вуха», можуть слугувати мірою кількості, величини тощо: боягузливому по вуха – сміливому по коліна; загруз в боргах по самі вуха, а також і мірою часу: то сніг, то завірюха, бо зима вже коло вуха. Хоча найбільш реалістичною ми вважаємо переважно зорову інформацію, всім відомо, що під впливом емоцій, наприклад, кохання, людина втрачає здатність до об'єктивної оцінки, звідси й народна мудра порада – покладатися в такому випадку на суспільну думку: обираючи дружину, вір більше вухам, ніж очам.

Паремії з іншими соматизмами не менш цікаві як своєю семантикою, так і образністю, експресивністю, виразністю, точністю і лаконічністю: «добре прислів'я б'є не в брову, а в око». Але всі проаналізовані нами паремії неможливо представити у межах однієї статті, тому ми презентували тільки приказки й прислів'я з найпоширенішими соматизмами.

Висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Соматична лексика належить до однієї з найдавніших семантичних груп, бо кожна людина починає усвідомлювати себе, а потім і навколишній світ з відчуттів, що передаються через її власні органи, за допомогою інших органів вона аналізує отриману інформацію, змінює довколишній світ. Такий тісний зв'язок соматички з усім, що оточує людину, сприяє символізації функцій різних частин тіла, відіграє важливу роль у моделюванні соматичного фрагмента мовної картини світу, але не всі анатомічні слова при створенні ФО, зокрема і паремій, є однаково продуктивними, що залежить від важливості цих органів, семантичної структури слова, способу переосмислення тощо. Проаналізувавши більше 700 українських соматичних паремій, ми визначилися з тим, які саме соматизми найчастіше фігурують у приказках і прислів'ях українського народу, яке кількісне співвідношення вони мають, які значення уособлюють найпоширеніші з них. У своєму дослідженні ми використали переважно семантичний аспект з елементами етнокультурного, але практично не розглядали структурний

і функціональний аспекти. В загальних рисах окресливши теоретичне підґрунтя для нашої розвідки, ми звернули увагу, що питання щодо місця паремій у фразеологічній системі залишається дискусійним, як і питання, яку саме лексику доцільніше вважати соматичною.

Отже, проблематика українських соматичних паремій має **перспективу** подальшого дослідження як із теоретичного, так і з практичного погляду. Крім того, корисною буде і розробка методологічних порад щодо використання паремій із соматичними компонентами у викладанні української мови як іноземної, особливо для студентів медичного профілю, які активно вивчають анатомічні терміни протягом перших двох років навчання.

Список використаної літератури

1. Берта Е. Т. Фразеологізми із соматичним компонентом у сучасних угорській та українській мовах [Електронний ресурс] / Е. Т. Берта // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія. – 2017. – Т. 20, № 2. – С. 54–62. – Режим доступу : <http://philmessenger.knlu.edu.ua/article/view/120844/115773> ; Berta E. T. Frazeholohizmy iz somatychnym komponentom u suchasnykh uhorskii ta ukrainskii movakh [Elektronnyi resurs] / E. T. Berta // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Seriiia : Filolohiia. – 2017. – Т. 20, № 2. – S. 54–62. – Rezhym dostupu : <http://philmessenger.knlu.edu.ua/article/view/120844/115773>

2. Вакк Ф. О соматической фразеологии в современном эстонском языке [Электронный ресурс] : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Ф. Вакк ; АН Эстон. ССР. Отд-ние обществ. наук. – Таллин, 1964. – 29 с. – Режим доступа : <https://www.twirpx.com/file/3109843/> ; Vakk F. O somaticheskoy frazeologii v sovremennom estonskom yazyke [Elektronnyy resurs] : avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. / F. Vakk ; AN Eston. SSR. Otd-nie obshchestv. nauk. – Tallin, 1964. – 29 s. – Rezhim dostupa : <https://www.twirpx.com/file/3109843/>

3. Давиденко В. Лінгвістичний аспект фразеологічних одиниць з компонентами соматизмами в англійській та українській мовах [Електронний ресурс] / В. Давиденко, С. Мельник // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 8 : Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). – 2017. – Вип. 18. – С. 3–7. – Режим доступу : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/17718> ; Davydenko V. Linhvistychnyi aspekt frazeolohichnykh odynyt z komponentamy somatyzmamy v anhliiskii ta ukrainskii movakh [Elektronnyi resurs] / V. Davydenko, S. Melnyk // Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 8 : Filolohichni nauky (movoznavstvo i literaturoznavstvo). – 2017. – Vyp. 18. – S. 3–7. – Rezhym dostupu : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/17718>

4. Пилипів О. Соматизми у фразеології латинської мови [Електронний ресурс] / О. Пилипів // Іноземна філологія. – 2010. – Вип. 122. – С. 141–147. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/infil_2010_122_24 ; Pylypiv O. Somatyzy u frazeolohii latynskoi movy [Elektronnyi resurs] / O. Pylypiv // Inozemna filolohiia. – 2010. – Vyp. 122. – S. 141–147. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/infil_2010_122_24

5. Попова О. А. Краші прислів'я та приказки українського народу / О. А. Попова. – Донецьк : БАО, 2009. – 416 с. ; Popova O. A. Krashchi pryslivia ta prykazky ukrainskoho narodu / O. A. Popova. – Donetsk : BAO, 2009. – 416 s.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2020.

N. Vorona

N. Pilipenko-Fritsak

UKRAINIAN PAROEMIAS WITH SOMATIC COMPONENTS

The paper is devoted to the analysis of Ukrainian paroemias with somatic components, determination of their quantitative ratio, and semantic meaning of the most common representative ones. Paroemias in the present study mean proverbs and sayings, that help to understand the linguistic picture of the world, a person's place in this world, the paradigm of his/her ideas about himself/herself, the environment, moral values, and so on. The close connection of somatics with everything that surrounds a person, contributes to the symbolization of the functions of different parts of the body, plays an important role in modeling the somatic fragment of the linguistic picture of the world. The conditionality of the consideration of somatisms is explained by the fact that they perfectly represent the anthropocentric worldview, and paroemias with somatic components allow to combine anthropocentrism with nationcentrism.

The paper analyzes the research published during the last 5 years, which deals with various aspects of this issue and concludes that there is a lack of thorough research with a comprehensive consideration of somatic phraseological units, especially Ukrainian. The aim of the research is to reveal the meanings inherent to Ukrainian somatic paroemias, ways to reproduce the thinking and mentality of the Ukrainian people, to identify the place of paroemias with somatisms among the great variety of Ukrainian proverbs and sayings. The object of the study is 720 paroemias from the collection «The best proverbs and sayings of the Ukrainians», compiled by O. A. Popova. The paper contains a large number of examples and illustrative material. The description and analysis of paroemias with somatic components enable to determine what percentage of Ukrainian paroemias are somatic components and which of these elements are primary or secondary ones, and values they correspond to. The study presents figures and information illustrating and confirming the main aspects of the article. The analysis of a large number of paroemias with somatic components such as head, arm, eye, mouth, leg, heart, and ear showed that the most representative somatic components of Ukrainian paroemias are head, arms, and eyes.

The authors conclude that Ukrainian paroemias with somatic components are an example of combining the universal in each culture with a specific ethnonational. The widespread use of somatisms in the Ukrainian paroemias is explained by the nature of human development of the world around us and by the principles of anthropocentrism and anthropomorphism of the world perception in human consciousness. Further study of the Ukrainian paroemias with somatic components will enrich our knowledge of the interaction of language and culture of the Ukrainians, will contribute to the further study of the world outlook of the Ukrainian nation.

Key words: *paroemias, phraseological units, somatisms, Ukrainian proverbs and sayings, semantic meaning.*